9

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

MOTUS VOLUNTARII USU MEDICO,

Quam

FAVENTE DEO OPTIMO MAXIMO

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, CETERA,

GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA

SUB PRÆSIDIO

DN. GEORGII ERNESTI STAHL,

MED. D. ET PROFESS. PUBL. ORDINAR.

h. t. FACULT. DECANI,

DN. PATRONI AC PRÆCEPTORIS SUI OMNI OBSERVANTIÆ CULTU PROSEQUENDI,

PRO LICENTIA

Summos in ARTE MEDICA Honores, Jura & Privilegia DOCTORALIA rite ac legitime capeſſendi,

d. April. A. MDCCVIII. horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI

Publicæ Eruditorum Diſquiſitioni ſiſtet

JOHANNES DOCHO,

TEMPLIN. UCARO-MARCH.

HALÆ MAGDEB. LITERIS CHR. HENCKELII, ACAD. TYP.

PROOEMIUM.

Vi Indolem Organorum ſecundum veritatis ſimplicitatem intelligunt, habent utique perſpectum, quod omnis actus, quo INSTRUMENTUM ultimam ſui formalitatem aſſequitur, ut videlicet ad aliquem uſum adhibeatur, inſtrumento ſit extrinſecus; nempe, ut loquuntur ſcholæ, non ſolum ab alia cauſa, ſed nominatim à ſuperiore, in ipſum inſtrumentum introductus. Unde, quicquid etiam de artificioſis imitationibus diuturnorum motuum, v. g. in horologiis totos annos recte procedentibus, dicatur, eſt tamen ſatis intellectui obvium, quod imprimis neceſſaria ſemper nova directio, nonniſi actuali motu pariter præſtanda, præcipuum in hoc negotio ſit veluti fundamentum, ſine quo, ſi vel maxime, in robuſta atque firma reliqua machina, motus rectiſſime procederet, tamen uſus, ut verum inſtrumentalitatis formale, horarum inquam monſtrandarum certa ἀκρίβεια, ſtatim omnino interiret, niſi tam repetito frequentiore

actu, quam imprimis perpetuo quasi vigili inspiciendi, & ad errores forte obrepentes attendendi studio, conveniens illa nova motoria directio, huic negotio revera præesset, adeoque vere, uti vulgo loquimur Animam hujus actionis constitueret. Jam vero si non solum Organum aliquod multis modis fragile compareat; sed etiam per ingentem multitudinem entium, sigillatim etiam denuo valde fragilium, imo etiam per detrimenta, ab ipsis sui Usibus velut indies suscipienda, passim, & facillime quidem violari possit: Ante omnia autem innumeris alienis, imo vero contrariis motibus, ita expositum sit, ut sæpe, multum, & adhuc insuper facile, non solum ita in sua substantia atque textura lædi possit, sed etiam alienis motibus ita prompte inflecti & inverti: Est certe omni distinctæ considerationi vix non contrarium, quod hujusmodi Indolis Organum, citra veræ superioris, non tam solum dirigentis, quam etiam simpliciter regentis causæ auxilium, organicam suam efficaciam vere prosequi & tueri possit. Certe, si ipsum corpus animale, imò humanum, intueamur, & circumstantias ejus, citra generalissimos intricatos conceptus, potius secundum specialissimam sui constitutionem, vere in ipsos sensus incurrentem, æstimemus, longe statim aberit omnis verisimilitudo de hujusmodi, ut loquuntur, indita corpori organico, absoluti seu spontanei motus potentia. Ut enim de sensibus taceamus, qui manifesto judicantis cujusdam agentis ἐνεργεία simpliciter absolvuntur; Certe quod Motus Vitales, & eorum principem, sanguinis circulatorium attinet, si quocunque tandem considerandi modo primum ejus elaterem, ipsum Cor con,

consideremus, vix quisquam puto circumspectiorum hominum fuerit, qui asseveret, quod Cordi vere immanenter insitus sit proprius talis motus, quo tamen non suum solum universum officium absolvit, sed etiam toti reliquo corpori vitium præstat, vere supremæ non utilitatis magis atque dignitatis, quam absolutissimæ necessitatis nomine. Cum enim cor, alio quocunque tandem respectu ne uno quidem, quidquam prærogativæ habeat præ aliis quibuscunque musculis; qui tamen etiam ab omnibus, simpliciter voluntariæ actionis, aut ad minimum directionis Energiæ subjecti esse agnoscuntur: non potest ita aliter fieri, neque fit vero etiam communiter, quin principium quod cor ipsum actuet seu moveat, hinc supponatur aliunde in ipsum Cor, ut ajunt, influens, adeoque hanc actionem motus in illo perficiens. Sicut autem ante oculos mox deinde sunt tres illæ difficultates; (1) qualenam ergo concipiendum videatur hujus agentis ingenium, ortu, statu & actu; (2) quomodo hoc, quo respectu, uti certe maxime in ipso sui actu, tam profundè & obnoxiè subjectum sit, animæ etiam temerè fingentis & voluntate aberrantis, præsentissimæ atque maximæ potestati: imo vero (3) cui ultimo, unico, & vere supremo fini & usui (nempe animæ rationalis voluntarie moventis, sensu judicantis,) non solum totum, sed &, si res sine ullo præjudicio perpendatur, simpliciter, destinatum: His autem considerationibus porro jungatur indoles ipsius animæ, ut entis simpliciter activi; Indoles actionis in genere, imo rationis in specie, cum ipso Motus genio, generice, & respective specifice, coincidentium: puto satis ita dilucescere posse, quid

 sen-

ſentiendum ſit de Energia Animæ ad motum corpori præſtandum & regendum: & an ipſa potius vera haberi poſſit ejus efficiens cauſa; an vero demum alio opus ſit, diſtincto & directo motus principio, quod corpus actuet, & non ſolum in illos ſumme neceſſarios Uſus animæ, ſed etiam vel plane abſolute, & citra directum talem ſcopum, non ſolum vivum præſtet, ſed etiam plane ſenſuum vere gratuitum Mimum in illo agitet. Non fert noſtrum propoſitum nec etiam temporis opportunitas, ut de hac re prolixius agamus, quam potius quorumlibet, modo idoneis ſubſidiis intelligendi inſtructo, judicio facile relinquimus, ſolam inhabilitatem colligendi & intelligendi abſtinere monentes: Placet autem unum tantum ex hac catena veritatis articulum noſtræ tractationi deſumere, nempe actum, regulariter & proprie ſimpliciter à Voluntatis arbitrio pendentem: interim etiam ad veram, abſolutam, perfectam bonam ſubſiſtentiam totius corporis ita neceſſarium, ut illo minime carere poſſit, ſine certo ſui damno, Oeconomia animalis, niſi quam maxime ſimpliciter rationalibus atque voluntariis, imo prudentiſſime inſtruendis, conſiliis & auxiliis, privative & poſitive ſuppleatur, quod hujus actus neglectu corpori decedit, & in verum ejus detrimentum magis magisque ſonticum, efficaciter cedit. Nempe, cum INAUGURALE SPECIMEN edere nunc mihi incumbat, viſum eſt dignum huic ſcopo Thema, de MOTUS VOLUNTARII USU MEDICO: Cujus deductione etiam Univerſo negotio motuum vitalium, eorumque nexui etiam cum animalibus, paſſim aliquid lucis affundi poſſe arbitramur.

Faxit

Faxit autem divina Clementia, ut tam ſpeciali noſtro ſcopo ſpecimen doctrinæ perceptæ edendi, quam generaliore, tam utilem in Theoria & Praxi materiam, ſecundum Veritatis ſolidum fundamentum explicandi, fauſto ſucceſſu potiamur.

I.

MOTUS *membrorum*, imò totius una corporis, LOCALIS, uti vulgò, nempe à verè *ſibi conſtante* Oeconomiæ Vitalis & Animalis integritate, VOLUNTARII titulo notatur; ita eſt certè ejus reciproca *conſpiratio*, cum *involuntariis*, *vitalibus* motibus, multis modis & ſcitu & conſideratu dignisſima. Vocis quidem LOCALIS, in noſtro negotio minima omnium eſſe poteſt ambiguitas; utpote ubi non tàm de *diverſitate* motus *ſubtilisſimorum* corpuſculorum *localis*, à *ſituali*, nobis in mentem venit verba facere: (ſed illud potius Phyſicis recte intelligendum commendamus, ne indigeſta fortè illa formula, *omnis motus eſt localis*, ſenſibilioribus faſtidium moveat:) ſed loquimur revera craſſiore modo, de motus tali ratione, qua *craſſæ* corporis portiones, *locum* ſuum omnino variis modis *alterant*, imò juxta regularem totius corporis *ſitum*, etiam reverà in totum *mutant*.

II.

Neque vero etiam nunc noſtrum fert propoſitum, ita de univerſo complexu *omnis* motus *localis*, qui in corpore contingit, tractationem inſtituere; directe nempè atque poſitivè. Aliàs enim neceſſario utique agendum nobis eſſet etiam de motu *progresſivo* ſangvineæ maſſæ, & ſeorſim pasſim *diſcedentium* particularium humorum: imo etiam ſolideſcentium fæcum propulſione. Sed fert intentio noſtra de ſolo potius *Voluntario* ſolidarum partium Motu diſpicere veluti *poſitivè*: Ubi deinde *conſecutivè*, quantum ſatis eſt, utique non poteri-

poterimus præterire etiam *humorum*, *involuntarii*, localis progressus, & variorum eius effectuum atque eventuum, ab illo primo Impulsu ita dependentium, pari successiva alteratione, mentionem.

III.

Imò vero, cum habitus *motus localis voluntarii*, si inevitabilem ejus, & certè immediatam etiam penitùs, consecutionem atque connexionem attendamus, nostro imprimis *Medico* contemplandi modo, non posit separari ab hac eadem in *humores* corporis, per hunc eorum *progressum* ita variantem, Energia; Erit certe etiam necesse, hujus ipsius, *humorum* dico *progressivi* motus, negotium, ita passim in subsidium adhibere, ut omninò etiam ex illius veris *respectibus* & *conditionibus*, aditus tanto planior pateat, ad ipsam etiam, utique ad *reciprocos* tales usus tendentem, methodum, luculentius evolvendam.

IV.

Tantò magis autem postulabit ipsa à nobis *methodi*, ut loqvuntur necessitas, ut harum etiam circumstantiarum *Localis* motus ipsius sangvinis, decentem rationem habeamus; cum hîc reverà se habeat ut ipse *finis* directus *voluntarii* motus *Medicè* considerati. Sicut enim *Physica* contemplatio corporis, motui Locali *voluntario* etiam meritò assignat usum peculiarem, ad *sensus* exercitium, decenter, & imprimis commodè, præstandum: *Voluntatis* autem *executionem* variè perpetrandam: Ita, cum *Medici*, cum Theoria *sensuum* æquè, atque *motuum Voluntariorum* quatenus simpliciter tales sunt, nihil habeant commercii, imo nihil in illos *potestatis*: Manet utique residua sola illa Theoria, qua ut efficaciam in *progressus humorum*, ita etiam *Usum* Medicum pro justâ illorum *directione* præscribenda, offerunt & admittunt.

V.

Quod autem attinet ad absolutam magis *Motus* hujus considerationem, esset in illa perpendenda ratio *structuræ*

directè

directè ad *motum*; & reciprocè, ratio *Energiæ motûs* ad ipsam *structuræ*, ut vulgo loqvuntur, *receptivitatem*. Sed cum illa consideratio *Medico* scopo minus quadret aut satisfaciat; imò si res verè uti sunt, eloqui velimus, etiam absolutè irriti sint omnes in hoc genere conatus, & in sola inania *vocabula*, *influxus Spirituum*, *cavitatis fibrarum*, *inflationis* earundem (tam *præsentissimæ*, & tàm *copiosæ*, ut pro *fortibus* motibus, & *amplis*, ex hypothesi, *distensionibus* requireretur, *per nervos* præstandæ) exeant: Satis nobis erit, illam motus localis *instrumentorum*, *musculorum*, peculiarem rationem ad ipsum *motum*, contemplari, qua ille manifestissimè alterat *habitum* harum partium *ad humores*: Sicut etiam *habitum humorum* ad has partes, rectè intelligere necessarium utique erit, pro solidâ *Energia* Motus hujus *in humores*, verè percipiendâ.

VI.

Ita quidem consideranda venit ante omnia, non sola in genere *flexilitas* musculorum, tanquam verorum instrumentorum, & respective etiam subjectorum, hujus Motus; Sed inprimis circumstantia illa, quæ ipsam etiam *flexilitatem*, ut totius musculi, egregiè sustentat, nempè *porositas*: Quæ cum non ab omnibus æqualiter, vero & reali conceptu, uti sine fictione, aut certè sine λεπτολογίᾳ, existit, rectè intelligatur, etiam necesse est aliquid de eâ monere; Cum nempè vulgaris conceptus de *porositate corporum Aristotelica*, huic negotio præjudicium aliquod objiciat, tantum certè, ut in re etiam verè *mechanica*, solidus intellectus potius eludatur, & quasi simpliciter ἀμήχανος reddatur: Nempè per illam confusionem *aggregatorum* simplicius, cum intimiùs *unitis*, *mixtione* aut *compositione*, *paucis*, & longè *minimis*; particulis; Cum uno loco vera *interstitia*, *ampliora*, & quantumlibet *capacia* foraminula: altero nuda, exquisita interim, firma, & physice subtilissima *linea* commissuræ, sub tali acceptione intelligenda veniat: Quam rem non improbabile est, ab *antiquioribus* distinctius indicatam, ipsum demum Aristotelem corrupisse

atque confudiſſe, ex irrationali illa ſua *diviſione corporum in infinitum*, nempè ſecundùm *puncta & lineas physicas*, per *lineas mathematicas*, quarum tamen omnes Myriades nullam latitudinem inferant, adeoque nec illam ullo modo afficiant.

VII.

Conſiſtit itaque *poroſitas* horum generum & hujus acceptionis, ſimpliciter in tali *capacitate interſtitiorum* & *meatuum*, ut per illos non tàm *imaginariæ* quæcunque ſubſtantiæ, ſed veræ non ſolum, verum etiam diverſa conſiſtentia ita conſpicuæ, tranſire poſſint, ut etiam veram, & ſine omni tropo talem, quin potius notabilem paſſim, *capacitatem* poſtulent, meatuum, per quos procedere debeant. Talis autem *poroſitas* prognaſcitur utique è *fibrarum*, è quibus muſculi conſtant, mutuis *interſtitiis*, quæ ex illarum equidem arctâ *juxtapoſitione*, ſeu *contiguitate*, ſed non tamen plena *continuitate*, remanent: Adeoque in medio *ſitu* muſculi, inprimis autem media *tenſione* fibrarum, liberiora atque *laxiora*: ab *intenſione* tenſionis, adeoque fibrarum rigidiore inter ſe mutuo *appresſione*, ita arctantur atque denſantur, ut *capacitate* ſui ſummoperè reſtricta, tranſitui alicujus paulò *ſpisſioris*, aut *copioſioris* materiæ, neceſſariò ita plurimum detrahat. Unde quidem ſecundum hunc reſpectum, conſideranda utique maxime venit ſpecialisſima illa *alternatio*, quæ non tàm *ſingulariter*, ſub *Motu*, ſed revera *pluraliter*, ſub *Motibus*, nempe repetitis, ſeſe exſerit. Ubi videlicet, ut in genere *repetitio* Motus, directè infert *alternationem* quietis, ſeu *remisſioris* gradus movendi: Ita in ſpecie, in noſtro ſubjecto infert utique per fibrarum alternam *tenſionem & relaxationem*, etiam *interſtitiorum*, *ſtricturam*, aut *ampliationem* alternam.

VIII.

Hæc, inquàm, habitudo partium, *motui Locali* immediatè parentium & ſervientium, facit imprimis ad noſtræ; imò unicæ *realis* conſiderationis, ſcopum; Quod nimirum motu

tu *locali*, fibroſo-poroſarum partium *interſtitia* inter fibram & fibram,(& adhuc tenuiores *fibrillas*, quæ veras muſculoſas inter ſe mutuò, quomodocunque nectunt) actu ipſo motus, *intendentis* quidem, arctentur atque *ſtringantur*: *remisſionis* autem tempore, *relaxentur* atque remittantur: Imò vero, quod in hoc negotio nequaquam poſtremum eſt, etiam fibræ hæ ipſæ, actu illo Motus *rigidè-tenſæ* & quaſi *duræ* redditæ, *remisſione* illa iterum langueſcant atque flacceſcant. Adeoque non ſolum ſimplici reſpectu *capacitatis*, ſed etiam diverſa Energia *presſionis* & impulſus, differentem ita *efficaciam* exerceant in materias, quæcunque ad hos meatus aliquam relationem habent, & ab his talium motuum mutationibus, *impresſionem* aliquam ſuſcipere poſſunt.

IX.

Ita verò habent ſe omninô hæ *ſolidæ* partes mobiles, ad ipſos *humores*; ut nempè illos non ſolùm transmittant, ſeu *pasſivo* & veluti *neutro* modo, ſaltem *concedant* iisdem tranſitum; ad quem nempe humores illi, tanquam ſolum *indifferenter* ſe habere, intelligi poſſent, & tanquam ita ſolùm *transeuntes*, quia *viam patentem* offendunt aut inveniunt: ſed reverà *debeant*, & humores illac *transpelli*, & ſui quoque tranſitu, ipſis utique his *fibroſis* partibus exquiſitisſimum *ſubſidium* præſtare, ut illæ perpetuâ blandâ humectatione *molles*, & eo ipſo decenter *flexiles* maneant: Sicuti reciprocè partes hæ, ipſis humoribus etiam perpetuam *conquaſſatoriam attenuationem* talem omninò præbent, ut in *actu fluiditatis* conſerventur: cum citrà talem perpetuam agitationem, verè *divulſoriam*, ad *concretionem congelaſcentem* prompti exiſtant.

X.

Nempe è verâ ſolidâ *Organico Mechanica* Phyſiologia, omni modo rectè intelligenda venit peculiaris illa *proportio*, imò ſingularis planè *relatio*, *conſiſtentiæ* ſangvinis, & *mucoſioris* partis etiam excrementii ſeri, ad *motus* illos, per has fibro-

so-porosas partes *transpressorios.* Ubi videlicet *tres* sunt effectus, qui *sanguini* maximè, tùm etiam *massæ* sanguineæ, è diversis humoribus *confusæ*, eveniunt à *transitu*-illo, seu *transpressione* per has ipsas partes. Sunt autem hi effectus, (1) *Conquassatoria* illa, sanguinis, ex propriâ sua indole ad *spissescendum* proni, *attenuatio*; qualis v. g. à transpulsione tum *sanguinis* coagulascentis, tum *albuminis ovorum*, per simplicem *spongiam* marinam, evenire solet: per modum simplicis talis veluti *divulsionis.* (2) *Incalescentia* sanguinis; non tàm simpliciter in se, præcipuam considerationem promerens, quàm intuitu maximè illo, quod utique ita veluti manifestum testimonium perhibeat, de *subtilissimo* actu veræ *intestinæ* talis *commotionis*: quæ de subtilitate omninò eximia hoc ipso testans, tantò luculentiorem reddat Energiam *attenuatoriæ Concussionis.* (3) quod propriè hic ipse tàm vegetus *transitus* per hæc loca *poroso-rigida*, etiam ipsi intimæ *contritioni*, & contritoriæ *dissolutioni*, quàm vulgo *colliquatoriam* vocant, sanguinis, quamplurimum velificetur. Cum enim ille ita *resolutorius* effectus, omninò ortum suum trahat ab ipsa *intestini motus* vehementiâ; *Intestinus* autem hic motus sanguini eminentissimè eveniat in *transpulsione* illa per *solidarum* partium *poros*: (ipsius *caloris* ab hoc maxime motu sanguini evenientis, documento,) Dilucescit inde liquidò utique, quod ita ipse etiam eventus *colliquatoriæ dissolutionis* sanguinis, tanquam *intestini* hujus, & tantò magis quidem quanto *fortioris*, motus, consectarium, eminenter ab hoc maximè per partes solidas *transpulsorio* motu dependeat.

XII.

Ex his itaque sic consideratis, tàm *motus* partium *solidarum, quà talis*, circumstantiis; quam habitu ejus ad partes *fluidas*; & *reciprocè*, fluidarum ad hunc motum: proclivis est intellectui, citrà ullorum præjudiciorum vanorum offendicula, simplicissimè progredienti, agnitio totius *Usus*

hujus

hujus motus *Medici*: quem tamen antequàm *in genere* & *ſpecie* in lucem protrahamus, placet adhuc verbum dicere de Conſideratione hujus motus, quatenus VOLUNTARIUS eſt. Nempè adeò certè è verè peritâ (nempè ſimplicium rationalium ſubſumtionum compote) comparatione, undique dilucelcit magnum illud, ut loquuntur, *intereſſe animæ, volendi* compotis, in totius *Vitalis* negotii ſummâ, ut etiam hæc circumſtantia *Energiæ voluntarii* motus ad *vitales* neceſſitudines, in ſuo loco luculentum hujus rei teſtimonium perhibeat. Cum enim, uti mox videbimus, motus hi *Voluntarii*, ad abſolutè *ſanam*, & verè omnibus numeris abſolutam, corporis conſtitutionem, præſtandam atque conſervandam, non tàm ſolùm ſimpliciter *utiles* exiſtant, quam verè & poſitivè neceſſarii: facilè certè hinc eſt colligere, quomodo implicita hìc ſit ipſa *volens* etiam *anima*, ad *præſtandas* ſuas operationes, pro *vitalis* negotii verâ *perfectione*. Quamvis enim nequaquam ea usquam ſit noſtra, & imprimis D. D. Præſidis, intentio, ut *ſimpliciter* de hac re, *quod vera ſit*, & *quia* vera ſit, prolixè verba facere in animo habeamus: Undè etiam in *Medico* foro, profectò omninò ridiculæ ſunt, & à *Medico* ſenſu revera abſtractæ, quotidianæ *repetitiones* quæſtionis illius, *an* utique *anima capax* haberi poſſit ad *ſuſcitandum*, *præſtandum*, & in corporeas partes *immittendum*, *motum*? (ubi etiam me certè *Præſidem*, pudet ſubinde illarum dubitationum, quæ, è fundamentis per ſe vanis & *nulla* inſuper *connexione*, ampliùs *irritis*, & directas *Principii petitiones* inferentibus, *ruunt* magis quam *fluunt*,) Ita habet tamen utique conſideratio hæc illum verum ſolidum, imo præcipuum, & eximium *Uſum*, ut illud ad minimum intelligatur, & pro firmo, ut omninò eſt, *Phyſiologiæ* atque *Pathologiæ fundamento* habeatur, quod tales *actus* & *motus*, ſint omninò *rationabiles*: nempè *debiti*, *utiles*, imò paſſim *neceſſarii*: qui ab illa *contraria* opinione, partim ut *indifferentes*, merè *for-*

tuiti, & nullum directum *respectum* nedum *nexum* realem cum *rationalibus scopis* habere, gratis ita supponuntur: quin etiam multis locis directè pro *malis effectibus* ipsorum *morborum* damnantur. Cum manifestaria ita *confusione*, imò verò *inversione* plena *Therapevticæ* considerationis atque debitæ *directionis*; quæ hâc ratione potius seducitur ad *oppugnanda* illa *motuum genera*, quæ juxtà peritiorem de illis intellectum, *facilitare* & ad feliciorem progressum illis omnino *subvenire*, debuisset. Quæ certè ita summè sontica & planè dignissima, *differentiæ* harum rerum consideratio, efficit, ut illas verè uti sunt, indicare atque tractare, & *animæ interesse* in illis passim *nominare*, necessarium ducamus.

XII.

Est itaque omninò ipse *Voluntarius* Motus, *Voluntatis* inquam, non magis *obsequio* aliquo, quàm potiùs *rationabili promptitudine* & *instituto*, suscipiendus atque perpetrandus, si Oeconomia *Vitalis*, verè uti *convenit*, nedum uti *expedit*, *integra & perfecta* vigere & constare debet. Unde si *Voluntas* huic suo officio desit, *otio*, *Socordiæ*, *pigritiæ* intenta; cæteris tamen interim tantisper quam maxime adhuc exquisite secundùm naturam constitutis, imprimis *appetitu* alacri, & *concoctione* atque *digestione* adhuc illibata: Nascitur inde inevitabiliter, *irregularis* harmoniæ actionum corporis *Vitalium* progressus, & subnascuntur certissimè sensim sensimque *impedimenta*, & per occasionales incidentes causas etiam *incitamenta* varia: quæ, si vel moderatissime progrediantur, tamen sensibiles ἀταξίας pariunt: Sin autem intemperantius & impetuosius ingruant, etiam præsentiores *pejores*, imò vel præcipites *pessimos* effectus, post sese trahant.

XIII.

Adeò, inquam, hujus *Voluntarii* Motus concursu opus est, ut non solùm sine illo, Natura sibi relicta, per *simplices* suos *vitales involuntarios* motuum ordines, nequa-

quam toti ſuæ Oeconomiæ ſufficienter conſulat, *poſitivè* & *à priori*: ſed etiam tantò minus his ipſis ſibi ſufficere poſſit, ad *privativas* quasdam intentiones, nempè *à poſteriori ſuperandas* & *expugnandas* quasdam coacervationes, undecunque tandem inductas aut productas: Quod ex adverſo, hujus *Motus* ſubſidiis, feliciter aſſequi valet.

XIV.

Unde quidem, ut veritatem hujus *Uſus*, & ejus partim *neceſſitatem* abſolutam, partim *commoditatem* reſpectivam, evidenter explicare poſſimus, libet breviter adhuc ſemel nominare, præcipua illa *Objecta*, circà quæ hîc *Uſus* verſatur, quæ ſunt ſequentia. (1) Quidem, fiunt ipſæ quoque partes *fibroſo-poroſæ ſolidæ*, ut prima *ſubjecta*, & ulteriora *inſtrumenta*, motus hujus, exercitio tali ipſo, *habiliores* & *agiliores* ad ipſum eundem actum. (2) Nanciſcuntur etiam inde verè majorem *firmitatem*; dum Natura inſtrumentis ſuis, quanto magis illis, *moderatè* tamen & quam maximè *volens*, utitur, tanto magis reverà tàm *conſtructioni* eorum pleniori & undique abſolutæ, quam præſentiſſimæ *reparationi* quorumcunque detrimentorum, ipſo Uſus *detritu* forte obtingentium, quam maximè invigilat & omninò operam navat. (3) Juvat etiam motus partium *voluntarius*, vera *communi* efficacia tanto faciliorem depulſionem & veluti repreſſionem *inquinamentorum* ipſis forte *ſolidis* fibris adhæreſcentium. Cum enim talia propriè ipſorum *humorum* tranſitus, partim *abſtergere*, partim *auferre* atque adeò *abducere* debeat; juvat omninò, conſpirans ita ipſarum etiam ſolidarum *conniſus*, dum fluidarum quoque tranſitum *intendendo*, effectum ejus *abſterſorium*, ſui ipſius quaſi *affrictorio* actu utique intendit. (4) Juvat omni modo *fluidarum* partium etiam ipſam mox *attenuationem* ſeu *fluxilitatem*; cum harum ad *coagulationem* pronior conſiſtentia, hoc per partes poroſas transpulſu, etiam *involuntarii Tonici* impulſus miniſterio, ordinariè & tan-

quam

quam in genere fiat: tantò magis adeoque etiam *extraordinariè* & secundùm magis *specificas* circumstantias, *voluntario* hoc transpulsus *augmento* magis promoveatur. (5) Dum etiam *calorem* sanguinis, ut effectum transitus ejusdem per porosas partes, promovere & insigniter augere potest; valet ita adversùs Energiam *frigoris*: non magis quatenus hoc idem *sensum*, sed etiam *humores* molestè afficit. (6) Juvat etiam actu feliciorem successum *secretionum* variarum, nedum simplicium progressuum per loca minus patula. Cum enim omnis utique *secretio* plurimum juvetur per modestam *pressionem*; ut ita sub tali *contentione*, tenuiores partes à spissioribus velut *exprimantur* : Non potest utique aliter fieri, quàm ut moderatè *aucta* pressione, etiam augeatur *transpressio*, adeoque diversæ tenuitatis partium à spissioribus *separatio*. (7) ultimo tandem loco juvat, imò *auget*, motus localis partium *poroso-fibrosarum*, *rigidiore* maximè sui intensione, ipsam *dissolutionem* sanguinis *strictè* dicti; seu, ut vulgò loquuntur, *colliquationem* in *serum* : eoquè ipso consequenter, *consumtionem* seu *imminutionem* totius *quantitatis*.

XV.

Secundùm hos respectus, quando utique, primo quasi loco, consideratur *usus* ille, quem sanguis pro ipsa statim sui legitima *mobilitate*, nempè decente *fluxilitate*, à motus localis subsidiis adsequitur; elucescit certè statim hinc ingens pretium, quod huic motui omni jure statuendum venit, propter hanc efficaciam. Cum enim plus uno modo, imò certè non raris aut difficilibus occasionibus, *fluxilitas* prompta atque florida sanguinis, detrimentum incurrere possit; Ab hoc verò propiùs jam pendeat ingens, & magis magisque increbescens *periculum* graviorum læsionum, & nominatim promptarum *corruptionum*, nedum longè laboriosiorum omnium *motuum* & *actuum vitalium*: Est sanè proinde etiam hæc ipsa efficacia hujus motus ad hunc effe-
ctum

ctum non parvæ, sed sanè maximæ statim considerationis.

XVI.

Sanè verò, cum etiam simplicissimus aditus & occasio ad *fluxilitatem* necessariam sangvinis depravandam, passim, imo potius communissimè omnium, originem ducat à vitio *voluntariarum* actionum; nihil poterat justius esse, nisi ut à *correcta voluntate*, illis etiam remedium & emendatio præstetur. Sicut enim mihi *Respondenti*, semper consideratu dignissima visa est, *historia* æquè connexa, atque simplex in disertis vocibus *expressio*, textus originalis Hebræi, circà *relationem* corporis ad animam: ita nemini molestum fore spero, si hoc loco, uti mihi quidem apparet, non inconveniente, ejus mentionem faciam. Ponitur nempe Genes. II, 7. quod DEUS *formaverit hominem è pulvere terræ; inspiraverit autem in nares ejus spiraculum vitarum*: atque ita *factus sit homo* לנפש חיה *animæ viventi.* Dicitur hic expresse, quod ille fuerit *homo*, qui è *pulvere terræ* formatus sit; cui demum *immissum* sit ens *vivum* seu *spiraculum vitarum*: &, ut ego quidem puto, simplicissima conclusione determinatur, quod ille *homo* factus sit *animæ viventi.* E quibus ita simplicibus, sed certe rem solidam loquentibus, verbis, nihil luculentius elucescere puto, quam, quod hic ita velut *à priori* indicetur illud ipsum, quod aliàs *à posteriori* certum atque firmum est, quod *anima* absolute *opus habeat* corpore, ad omnes illos actus, quoscunque nos per *physico-morales* conceptus, (citra directa *fidei* objecta) illi convenire, imò ipsi *essentiales* esse, usquam comprehendere valemus: Adeoque rectissimè dicatur, quod *homo*, quantum, & *quantus quantus* è terra formatus est, nempe *corporeus* seu *corpus humanum*, factus sit *animæ*, ad ejus omninò *actus* suscipiendos, & *usus* seu scopos, ut *instrumentum*, exequendos. Sicut autem hæc etiam satis commodè sumi possunt de *universis* actionibus & *principio* illarum, quod illas in hoc corpore ita exerceat; ita in nostro certe negotio, qualibet difficultate aut ambiguitate caret

res, de qua loquimur, nempe ortus difficultatis illius generis, ab ipso *voluntatis errore*, qui per *voluntatem* sibi melius constantem, ope motus *voluntarii*, emendationem assequi possit.

XVII.

Sicut enim *spissitudo* sangvinis, tanquam recto gradu procedere potest ab ejus impeditiore *successu* debito; hic autem impeditior successus, itidem ortum suum facillimè ducit à *copia* sangvinis nimiâ: Ita nulla certe neque promptior est, nec etiam familiarior causa hujus ipsius quoque talis *abundantiæ* nimiæ, quam, abundantior justò, nempe intemperans, *assumtio nutrimenti*, à *voluntariâ* libidine saporis *æstimationi* indulgente, proficiscens. Vel etiam, sub quantumcunque moderatiore quantitate alimentorum assumptorum, tamen pariter, sive à *propriâ* pigra *voluntate*, sive ab alieno arbitrio dependentes, ipsius *voluntarii* motus negligentia & inopia. Unde rectè omninò, quod voluntario *defectu* peccatum est, voluntario *actu*, non *debet* magis, *moraliter*, quam *potest* etiam, *physica* omninò ita insita aptitudine, reparari.

XVIII.

Et ita quidem, sicuti *tonico* motu Vitali non-voluntario, ordinarius ille *transitus* sangvinis, qualis & quantus ad progressum sangvinis simplicem sufficit; & per hunc *tenuitas* sangvinis tanquam generalissima, & ad qualemcunque fluxilitatem conferens, absolvitur atque perpetratur: ita inservit porrò *voluntarius* motus, non solum ad tantò *vegetiorem* hujusmodi effectus gradum præstandum atque conservandum: sed *specialissimè* etiam, adversus accidentales varias, e rerum *non-naturalium*, aut aliunde *adventitiarum*, efficacia, coortas alterationes: inservit inquam, imo necessarius etiam est passim, *voluntarii*, auctioris *transpressorii* & *conquassatorii*, motus interventus. Sic quidem, ut in se *tonicus* motus non expressè *voluntarius*, *voluntarii* utique fundamentum existit; Unde illo graviter deficiente, (in *Paralysi*) aut aliorsum duplicata proportione converso (*pulsus* augmento, in *febribus*,)

de-

deficit eô ipſo, aut *minuitur* eâdem proportione, *voluntario* etiam motui ſua energia: ita *ſubordinatur* rectè atque ordine, *voluntarius* motus, etiam in hoc Uſu ad *vitalem* ſcopum, ipſi *tonico*, ut ubi ille non plane ſufficit, hîc negotium abſolvat.

XIX.

Non poſſumus autem quin juxta generaliorem hanc, *neceſſitatem* potius quam ſimplicem *utilitatem* motus voluntarii, ad *propellendum*, *transpellendum*, & hoc ipſo *attenuandum* ſangvinem per univerſum corpus, etiam ſeorſim adhuc notemus *efficaciam* ejus, & *potentiſſimam*, & proinde *nobiliſſimam*, ad promouendum decentem *progreſſum* ſangvinis per *hypochondria*: Nempe innumerabiles certè diſtributiones in largisſimas minutisſimas ramificationes, *Venæ portæ*, non ſolum ſimpliciter pro *refluo* ita ſangvine ſuſcipiendo; ſed etiam pro eodem denuò *diſtribuendo*, & per latisſimum certè ambitum, imò vero totam capacitatem *hepatis*, dimittendum, & quaſi *propellendum*. Finxerunt, in hujus ſcopi ſubſidium, recentiores, *activitatem* quandam, à *tunica* illa ſpisſiore, quam *Venæ* huic, quoad per *hepar* diſtribuitur, *adjungi*, pariter & reverà finguint. Quemadmodum enim hæc *tunica*, nulla eſt alia, niſi eadem quæ ſtrictisſime ad *hepar* involvendum pertinet; eadem inquam illa, quæ totum etiam *hepar* exterius *involvit* atque tegit: ita, ut potius ſimpliciter *meatus* illos, quibus vaſa ipſum *hepar* perreptant, obtegat & ambiat: Eoque ipſo *vaſa* hæc verè, *huic* potius tunicæ, quam illa *his* vaſis, *annexa* ſint: Ita eſt certè hoc ipſo conſideratu tantò dignior, diverſisſima hæc ratio horum vaſorum, per hos quaſi *cuniculos*, perreptantium, ubi ita huic tunicæ, quinimò potius *hepati* ipſi, *adhærent*; ut loco fictæ illius, & quidem planè *pulſoriæ*, *compresſionis*, quam illa tunica his vaſis præſtare putatur, hæc potiùs *vaſa* his *cavitatibus* ita firmiter affixa, hoc ipſo *ſerventur* potius *perpetuo* ita *patula*, & plane *rotunda* ſui cavitate vere *expanſa*, & propriisſimo vocabuli ſenſu *diſtenta*, ut dum non poſſunt ita *connivere*, ſeu in capacitate ſua *ar-*

ctari, (quod in omnibus aliis corporis partibus, excepto quadantenus etiam *liene*, & in singulas respirationes expansis per illud tempus *pulmonibus*, revera magis *contrario* modo sese habet,) progressus ille per hanc hujus Venæ portionem, ab *amplioribus ad arctiora*, tantò feliciùs utique succedere possit.

XX.

Sicut autem loco fictitiorum horum *impulsuum*, (qui insuper ex altero erroneo commento fluunt, quasi *arteriæ*, *per se* & simpliciter *pulsarent*; *diastolen* inquam æque atque *systolen*, *propriam* haberent: crassissimo lapsu, contrà *expulsionem* sangvinis è corde, & *Synchronismum* diastoles *arteriarum* cum systole *cordis*: Ignorantia verò existentiæ & efficaciæ *motus tonici* partium omnium flexilium,) sicut, inquam, præstitisset potius crassissimam *impulsoriam* energiam *respirationis*, toties quoties contenta abdominis premendo, etiam hanc presionem efficacissimè instruentis, attendere; quâ progressus ille sangvinis per ita, *patulos*, suâ quidem tunica *venosos*, sed *nexu* utique cum hepate summum renisum adversus distensionem liberam adeptos, meatus, non alio modo, quam vero quodam *pulsorio impulsu*, continuè celebretur. Jam, cum vix ulla *voluntarii* motus, quantulacunque etiam ferè, *intensio* in corpore suscipiatur, quin *respirationis* notabilis aliqua, peculiaris *contentio* illi veluti vestigia legat: Nedum, quod in fortioribus hujusmodi motibus, & tanto magis cum insigni utique aliqua *situs* corporis multiplicata *inclinatione* & *inflexione* susceptis, hæc agitatio, *abdominis* & consequenter omnium harum partium, *compressoria*, citrà controversiam, varia *energia*, & numerosis ita *incursibus*, tanto magis vigeat atque fiat: Dilucescit hinc utique tanquam ad oculum, quanta inde sit efficacia motuum talium, ad hos ipsos maximè scopos, nempè liberum & expeditum *progressum* sangvinis per hæc loca *venæ portæ* egregie promovendum: imò qualemcunque *spissitudinem*, quam per hujusmodi motum, per solam ordinariam proportionem *respirationis*,

ad concurrentes caufas externas, minùs fufficientem, imo per ipfum debiti fufficientis *voluntarii* motus *neglectum*, contraxit, fupplendum & refarciendum.

XXI.

Siquidem *voluntarii* tales motus, ad debitum fufficientem progreffum hujus *hypochondriaci* fangvinis *motus*, ceteris paribus, & in corpore cetera *fano*, adeò utique abfolutè *neceffarii* exiftunt, ut reverà hominibus, quantumlibet exquifitisfimè fanis, fi verè otiosèfedentariæ vitæ rationi fefe mancipent, certisfimè hæc *hypochondriaca* ἀταξία fucceffus fangvinis eveniat. Sicut ex adverfo, verè *acrius-hypochondriacorum* ægrorum illud notisfimum àccidens, (quod etiam vulgus à pigro fangvinis fucceffu deducens) *anguftias præcordiorum*, cum *animi* anguftiis feu anxietatibus, æquè conferre atque connectere novit, atque *melancholicum* fangvinem medicis, pèregrino vocaculo notatum; germana fimplicitate, per fchwartz/ dick/ fchwehr Geblüte: &, fchwerblütig/ fchwermüthig/ explicare noverunt. Ubi interim ita affectis, familiarisfima libido *fufpiria* ducendi, reverà directè ad efficacem *Ufum* infervire agnofci poteft; ut nempe vel in continuato defide vitæ genere, ad minimum per hanc refpirationis intenfioris *presfionem*, temporariam aliquam promotionem progreffus fangvinis hypochondriaci affequantur: Unde certe tam *palpitationum cordis*, quam *fufpiriofæ*, una cum illâ, *refpirationis* confideratio, fecundùm ita *utilem* efficaciam *finalem*, reliquæ hujusmodi conftitutioni etiam *neceffariam*, certe perpendi meretur.

XXII.

Quod autem illam *motus localis* energiam concernit, qua fangvis tali progreffu *concalefcit*; Nota utique eft hujus effectus utilitas in arcendis, moderandis, & corrigendis *actualis refrigerationis* incommodis: quod quidem, licet etiam ipfi plebi folenniter notum fit, non affequitur tamen reverà femper debitam fui exiftimationem apud ipfos doctos: quando fpretis hujusmodi fimplicioribus, fed & omnino certis at-

que veris subsidiis, licet non æque ipsum frigus, tamen *simpliciores* effectus *densationis* humorum, vel à *frigore*, vel his geminos, longinquis, & passim incertis artificiis tractare, seu potius *tentare*, malunt, quàm hæc veriora, & vere congenera, remedia, vel solum in subsidium decenter vocando, etiam reliquis suis consiliis hoc ipso melius consulere. Ubi nempe meritò prudenti considerationi commendamus, antiquorum illam loquendi formulam, qua *mucescentes* seu simplicius *spissescentes* humores, *frigidos* esse, seu à frigore hoc vitium habere, reputarunt: Nempè ita dispositos esse, ut à *frigore* affici & disponi solent: adeoque consequenter etiam similibus modis *corrigi* posse, ut illi à *frigore* ita male affecti.

XXIII.

Jam verò quod *Secretiones* attinet, sicuti præcipua ad illas perpetrandas prædispositio, omnino utique plurimum versatur in sufficiente tenuitate seu *fluxilitate* sanguinis: Ita actum ejus reliquum, quantum promoveat prudens regimen *localium motuum* vegetiorum, monstrant non solum etiam plura reliqua specimina, sed imprimis *duo* illa, reliquo ordine eò magis conspicua, quod veluti utrimque extremum complectantur, nempe *transpirationis* & *fæcum alvinarum* promotionis ad sui exitum. Siquidem, uti *motibus localibus* auctioribus, etiam *transpirationis* excretionem augeri, ne pueros quidem fugit, dum à motu *sudare* se sentiunt: ita adultiori etiam propemodum nemini incognitum est, quod nimium pigra *desidia*, etiam *alvi successus* certissime ad segnitiem insolitam deducatur: daß man auch dieses versitzen könne: quod è contra minus contingit, si moderate agilior vitæ ratio servetur. Habet autem omnino hæc circumstantia non postremam considerationem in ejusmodi affectuum difficultatibus, qui hujusmodi *subsidiis* efficacius juvari possent, quam *nudis* communius irritis *pharmacevticis* remediis: Cum interim, si non solum utilitas, sed passim

ſim verior *necesſitas* hujus talis ſubſidii, juxta cum vera æſtimatione, ſecundum ſinceram experientiam, efficaciæ ad tales effectus ſimplicioris *pharmaceuticæ*, ſufficienter in conſiderationem veniret, poſſet reipſa nonnunquam etiam negotium ita inſtrui, ut ſuperatis accidentalibus difficultatibus, motuum horum uſui locus magis ſerio quæreretur; quam ita per hujus neglectum, inanem autem fiduciam in ſimplicem *pharmaciam*, familiarius denique univerſum effectum irritum experiri. Sicuti reverà collectim, univerſa hæc utilitas motus hujus, tam ad *præparandos*, *excretioni*, imò *ſeparationi*, *ſeparandos* ita humores, in conſiderationem decentem admiſſa, non poteſt non ſeſe commendare ad ſolertiorem *Uſum* omnino *practicum*.

XXIV.

Quod jam denique ultimum illum à nobis allegatum Uſum attinet, aut ad minimum, in Oeconomia corporis ſimpliciter & *in ſe* conſiderata, ſimplicem *eventum* veluti magis, quam directum effectum, motus ſanguinis *progreſſivi*, ſed tanto magis *augmenti* ejus per motum *localem voluntarium* introducti; ſupponimus ante omnia, è ſana phyſiologia, veram *hiſtoriam* tranſitus *ſanguinis* in excrementitium *ſerum*. Ubi nempe evidens utique eſt, res ipſas ſine vanis præjudiciis æſtimantibus, quod *craſis ſanguinis*, non ſit ita *durabilis* ut *reſolutioni* ſeu conſumptioni conſtanter reſiſtere valeret. Unde quidem non ſolum alimentorum perpetua eſt neceſſitas, qua ſanguinis perpetuus *ſucceſſivus defectus* refarciatur; ſed quando etiam deficientibus reliquis ſubſidiis, tempore famelicæ inſuperabilis inopiæ, omni *pinguedine* corporis, cum ipſa usque *medulla oſſium*, (quæ certe non futilis eſt Obſervatio *Hildani*) ad reſtitutionem, ſenſim ſenſimque fatiſcentis *ſanguinis*, abſumtâ, tandem quantitas ſanguinis, ad ipſum *vitalem* Uſum neceſſaria, decedit, mors tandem ſequatur. Imò verò proventus ipſe *ſeri*, tam *humidi*, quam *ſalſi* atque *bilioſi*, etiam in ejus-

mo-

modi corporibus, quæ nullo victu, imò ne potu quidem alio, præter simplicem *aquam*, utuntur, (ut in ægris *pauperibus*, imo ipsis modo dictis fame tabescentibus,) testatur affatim, de ipsa illa saguinis ejusmodi in *serum* conversione.

XXV.

Tantò magis autem confirmat hanc rem ipsa experientia *à posteriori*; dum homines æquè, ac ipsa animalia, quæcunque *laboriosis motibus* exercentur, à pastu suo, nequaquam etiam parco, tamen nullum *plethoræ*, nedùm *pinguedinis*, onus contrahunt; Imò si quod contraxisse appareret, per injunctos *laboriosiores* motus, facillimè illud deponunt & amittunt. Cum, ex adverso, imprimis v. g. *equi*, qui in perpetuo *otio*, *abundante pastu* fruuntur, manifestissimos *Plethoræ* effectus, ut de *pinguedine* nihil dicam, sortiuntur. Revera verò verè *laboriosi* motus, sub *parca* de reliquo & minus proportionata diæta, homines ita egregiè ad ipsum usque aspectum exhauriunt, ut umbris, quod ajunt, quam floridis corporibus propiores, de differentia illa *abundantiæ*, aut contra *defectus sanguinis*, à defectu proportionati nutrimenti, & consequenter *restitutionis sanguinis resolvendo deperditi*, vivum, quod ajunt, documentum præbeant.

XXVI.

Sicut autem hæc res ita *à posteriori* utique manifesta est, imò vel simplici nudæ experientiæ indubia: ita potest etiam haud difficulter comprehendi, tanquam *à priori*, quando non solum reliqua vera intima *mixtio* sanguinis, *strictè* dicti, perpenditur, sed etiam habitus ejus ad motum subtilem *intestinum*: tam simpliciter *attritorium* atque *collisorium*, quàm præcipue *calidum*, imò *calorificum* seu *incalescentem*. Cum enim sanguis è substantia *sulphureo-mucido-terrea*, id est *pingui*, *humida*, & subtili *terrea*, cohæreat; *pinguedinis* autem cum *humiditate* aquosâ, nexus, nunquam

quam, (excepta longè tenerrima crasi *pinguedinis*) *firmus* satis aut *fidus* existat: tantò magis autem, consortium largissimum etiam *extraneæ* superabundantis *aquosæ* humiditatis, dissidium tale eò promptius reddat, & quasi revera incitet: Non potest hinc, ex omnium circumstantiarum concursu, aliter fieri, quam ut *pinguedo*, cum *terra*, per concurrentem *aquositatem*, minimè tenaciter cohærens, tàm copiosioris *extraneæ aquositatis* externo incursu, quam ipsam (*pinguediuem*) magis directè & velut intime afficientis, calidi motus incursu & *intimiore actu*, sensim sensimque concutiendo, tandem denique ad ipsam *divulsionem* perducatur. Ubi, cum motus localis *fibroso-porosarum* partium, non solum *pressionis* vehementia, sed etiam, ipsarum fibrarum *rigore*, hunc, imprimis *caloris* ipsius, *intestinum* motum, efficacissimè intendat & exacuet, facilè est intelligere nexum efficaciæ ejus ad ipsum hunc effectum concurrentis.

XXVII.

Hæc cum ita se habeant, talis, inquam sit usus, & tam multiplex, ipsius *motus localis*; Fluet inde facile, & tanquam ipsa sua sponte, habitus ejusdem ad *Medicam* considerationem, quæ nempè perpetuò ad USUS respicit, tam pro *conservandâ*, quam *restaurandâ* bona valetudine. Ubi tamen ne vel nimium nos diffundamus, nuda *generalissima* indicatione, vel nimium laboris suscipiamus, nimis *speciali* ad singularia applicatione: servabimus illum solum, imò quantum fieri poterit, succinctè etiam prosequemur, ordinem, ut secundum præcipua illa USUUM genera, etiam eximia quædam specimina affectuum talium indicemus, quibus illi *Usus*, tam sanâ Theoriâ, quam dextra Praxi, recte quadrent atque satisfaciant: è quibus deinde etiam ad alios minoris ponderis affectus & effectus, ulterior applicatio tanto commodius, privato cujuslibet studio & arbitrio, extendi possit. Facimus itaque meritò, primo statim loco, mentio-

tionem illius *Usus* motuum voluntariorum, *conservatorii*, quem ille tàm *robori* & *habilitati* quàm flexilitati seu *agilitati*, ipsarum *solidarùm* partium qua talium, præstat. Ubi mox duæ illæ præstò sunt, eximiæ utique utilitates; (1) *roboris* atque *firmitatis* majoris conciliandæ; (2) *rigoris*, quasi stupidi & inepti, averruncandi. Ne quid enim dicamus, aut sanè prolixi non simus, de maximæ dignitatis illo, si sapientes, & verè audientes, nempè dicto auscultantes, inveniret auditores, consilio, ut *adolescentia* imprimis, honestè *laboriosâ* vitæ ratione, ad veram corporis *firmitatem*, & vegetum *robur*, instrueretur, & verè duraretur: Notissima certè est interim altera illa *mollities*, cui certè satis sæpè medicus, (non inter *rusticos* aut *opifices*, vulgò sanos, praxin frustra expectans: sed inter *molles honoratiores*, illam abunde inveniens,) si non æquè promptè persuadere valet, at suadere certe subinde potest atque debet, audaciam illam, ut *audeant*, de se benè sperare, & *experiundo* vires suas ad ipsum motum, *usum* ejus ad vires motorias *resuscitandas* verè experiri. Iterum dico, quod hæc res certe minime rarum neque vero etiam levem aut postremum usum, in quotidiana praxi passim inveniat. Dum imprimis *molliores*, aut *commoditati* suæ multum tribuentes, dum etiam induci non possunt, ut *virium* corporis sui periculum modestè facientes, & *Oeconomiæ* motuum *vitalium*, & securitati majori ipsius *animi*, ita quasi propius consulant, *desidia* illa inerti longè segniùs atque tardiùs ad veram alacritatem revertuntur quam certissimè, imò *promptissime* fit, ubi harum rerum ratio, cum debito moderamine atque prudentia, decenter habetur. Sicuti ex adverso Practicum inter talis characteris patientes occupatum, subinde denuò exercet illa *anti-Praxis*, ut, quando semel difficulter persuasi, tentando ita vires suas, alacriorem inde constitutionem persentiscunt, mox inde in alterum *extremum* prolapsi, inconsiderato *abusu*, etiam *incommoda* sibi denuo accersant. Unde cer-

certè tam ipſius hujus *conſilii* dextra atque tempeſtiva inſinuatio, quam *moderaminis* ejus etiam debiti obſervatio, & ut loquntur, *manutenentia*, habet ſanè ſubinde in Praxi, ad *recuperandas* æquè alacriùs, atque decenter *conſervandas* vires, majorem Uſum, quam vulgò in conſiderationem venire, adeoquè vel *ſuaderi* ſolet, vel in effectum deduci. Quod proinde aliter æſtimandum commendamus: Nempe, ut ipſo prudentiſſimo moderamine regendum ipſum motus Uſum, tam pro *viribus* motoriis excitandis, quam pro *partibus* ipſo exercitio firmandis, cordi habeat Therapia.

XXVIII.

Ex adverſo verò, reipſa minimè poſtremum locum, ſive propria ſui dignitate, ſive reliqua etiam varia connexione, habet illa uſurpandi motus indicatio, quando per actualem *deſidiam*, corpus *rigidum* & quaſi *ſtupidum*, verum illum ſenſum hinc incurrit, quem *Galli* ſatis appoſitè vocabulo *Peſanteur*, *ponderis* & *oneris*, innuunt. Eſt autem ſecundum rei veritatem, *obrigeſcens* ejusmodi veluti *denſatio* ſeu qualiscunque *induratio*, partium aliàs *flexilium* ſeu flexili motui utique debitarum, à quâ illæ actui motus poſt hac *renitentes*, ſenſum talem quaſi *ponderis* ſeu *antiſacomatis* efficiunt. Quo certè in genere, uti notiſſima vulgò, ita tantò magis etiam ad prudentem Uſum notabilis, eſt ſenſatio illa, quæ ſegnibus & *ſedentario otio* aliàs deditis, obtingit, quando ad qualescunque paulò vegetiores motus corporis admoventur: ut nempè poſtero die uno, imò altero, ſenſum quaſi *contuſionis* in membris percipiant. Certe vix credere poſſe ſatis certò auguror Præſes, qui delicatioris moris patientes rarius aut nunquam præ manibus habuerunt, quid incommodi hoc non ſolùm adferat *Praxeos* juſtæ proſecutioni, ſed omninò ſi debita abſit circumſpectio, ipſi plane *Theoriæ*. Illud, dum hoc incommodo à motu ſuſcepto mulctati tales patientes, (tanto certiore, ſi vel conſilio, vel ipſo ejus exercitio, modus decens ſervatus non ſit)

 nul-

nullis facile persuasionibus denuo ad repetendum, imo potius decenter prosequendum, pro vero sui Usu, similem motum denuo induci possunt. Alterum *Theoriæ* inquam, scandalum, ut nisi Medicus harum rerum prudentissimum atque dexterrimum judicium formet, non solum ipsi Patientes sibi, sed omninò Medico passim persuadeant, summam totius suæ ægritudinis denuò *recruduisse*, imò omnia in pejus labi, (*animi* sæpenumerò inde orientium *pathematum* vera dehinc pejore Energia;) cum totus hic tumultus simplicissimè innitatur, (si recte æstimaretur, certè ridiculæ,) huic molestiæ *fatigatoriæ*, cum sensu illo quasi *contusorio*: Qui nempe etiam quàm maximè *sanis* otiosis, ab insolito corporis motu paulò vegetiore, inevitabili successu familiaris, nihilominùs in tali constitutione undecunque antea ægriorum subjectorum, immanes *trepidationes*, & certè passim summos *timores*, evocat: Da sind sie aufs neue so kranck/ so schwach/ ist ihnen so wehe/ daß wenn der Doctor auch mit klaget/ sie billig beyde zu beklagen sind. Interim profectò etiam tales res, si Medicum *speculabundum* offendant, passim denuò toti Panopliæ *Alexipharmacorum* (contra *malignitatem* è repentino virium lapsu, citrà causam *manifestam*, nempe illorum querimoniæ *proportionatam*) *nervinorum*, *excitativorum*, *cor.*, & quid non? *roborantium*, *balsamicorum*, *discutientium*, *expellentium*, *sedativorum*, & *præservativorum* &c. tanquam classicum canunt.

XXIX.

Sicut autem hâc intentione, *usus* hic *voluntarii* localis *motus*, prudenter instituti, etiam ad varias alias pigras *lassitudines*, aut partium per longam desidiam velut *obrigescentium*, *flexilitatem* restituendam, commode applicari potest; Ita minimè dissimulamus, quod etiam in longè *gravioribus*, à vera motus Voluntarii *impotentia* pendentibus, (nisi quidem verius à *destitutione* quadam & *aversione*, illam partem motu afficiendi,) motus localis *Usum* minime contemnendum

fore

fore reputemus. Loquimur autem de *Paralysi*; & verò sumus omninò in illa sententia, præstare, ut *artis* arbitrio, partibus ita immobilibus, frequentior, quàmlibet prudenter moderatus, *motus* adhibeatur, quam ut illæ ita in perpetua segni quiete relinquantur: Unde nempè vel aliorum ministerio, sæpè flectere atque agitare ejusmodi partes (incipiendo semper moderatissimè, propter distributionem humorum,) profuturum esse confidimus. Et sanè inducit nos ad hanc considerationem, præter ipsius rectæ rationis velut à priori *probabilitatem*, etiam illius experientiæ assertum, quâ efficacia *unguinosorum quorundam* v. gr. unguenti *de catulo rubro*, quam maximè commendabilis habetur: (quamlibet talia reverà plus conferant ad *impotentias*, *rigores*, *ariduras*, *à violentiis externis* coortas, quam veras *Paralyses tacite* cœptas, & repentè enatas) nempè ut *forti* admodum cum *frictione* applicentur: Ubi certè verisimile est, quod non solum hæc circumstantia rectè observata, multam partem habeat, ubicunque optatus successus & effectus à tali remedio subsequitur & impetratur: sed etiam ex adverso, quod ubi alibi effectus idem voto non respondeat, culpa non postrema sit hujus *modi applicandi* inadvertentia.

XXX.

Secundus ille *Usus*, *absterſionem* etiam ab ipsis partibus *solidis* aliquando, necessariam perpetrandi, potest meritò simul complecti *depulſionem* materiarum, intrà *poros* partium solidarum obhærescentium. Quæ res, licet fortè videri possit plus ad *secretionem* simpliciter pertinere; quia tamen *secretio*, magis propriè de *seceſſione* è latifundio *humorum*, per meatus partium colatoriarum, regulariter denotare solet; ex adverso verò hæc res, de qua diximus, verè magis *secretionem solideſcentium* quasi, ex ipsis maximè *solidarum* meatibus, concernit, non immeritò illam hôc ipso loco ponendam arbitramur.

XXXI.

Sicut autem ad omnes *species* hujus generis, exquisitè excurrere, nec intentio nostra, nec imprimis temporis ratio, aut speciminum hujusmodi publicorum decentes limites, ferunt, nedum ut exigerent; ita sistemus tamen hujus rei documentum in consideratu secundùm omnes circumstantias tanto digniore specimine *duplici*: *Uno* quidem summæ considerationis atque ponderis: *alterum* contrà dignitate reliquæ æstimationis propemodum joculari, sed decenti consideratione haud multò minus dignū ferè reputandum. Præmittemus hoc, quia non magis breve, quàm generali intuitu leve, est. *Vulnera*, imprimis cum qualicunque *laceratione* facta, quàm facilè *cicatricem* relinquant, ad minimum per aliquod temporis spatium, aliquando vero etiam, & imprimis per hujus circumstantiæ pleniorem defectum, perpetuo persistentem, omnibus hominibus facilè notum esse potest. Interim *pollicis* imprimis *interiori crassiori apicis* parti, imò etiam aliis digitis *interna* sui parte, quin toti *volæ* manuum, incussa *vulnera*, *ulcera*, *ambustiones*, &c. obliterantur verè maturè, imò promptissimè rursus; & assequuntur iterum plenam sui justam totius *texturæ* debitæ, & *conformationis* integritatem, sine ullius cicatricis vestigio: id quod in partibus *locali* tali vegetiori motui non obsequentibus aut addictis, nequaquam ita sese gerit. Nolumus tamen in prolixiore hujus generis theoria latiùs occupari, sed commendamus tantùm unicuique secundum propriam sententiam harum rerum explicationem, illud unum solùm adstruentes, quod præcipua fundamentalis Energia hic sit ipsius *motûs* localis *voluntarii*.

XXXII.

Alterum exemplar, ut in se quidem omninò utique dignissimum, ita dolendum est, quod secundum præcipuam sui veluti evidentiam atque certitudinem, plus propemodum adhuc debeat *autoritati*, quam simpliciter notoriæ &

apud omnes confeffæ *experientiæ* teſtimonio & conſenſui: Eſt hoc energia illa ad affectus, omnium difficillimos ſolum ſublevationi qualicunque ſeu conſolationi, nedum curationi; quibus tamen hoc æquè certò, non *prodeſſe* ſolùm, ſed plane *mederi*, adſeverat Autor nec experientiæ neque fidei laude incelebris, atque *Chin-china* medeatur *Febribus tertianis*: quæ certè expreſſio tanto fortior eſt, quantò plus fidei atque fiduciæ hîc *cortex* hodie propemodum in univerſo orbe medico tuetur. Loquimur de *Equitationis* imprimis, tum etiam *Vecturæ*, energia, ad *hecticam*, aut plane *phthiſin*; hoc nomine & hâc expreſſione *à Sydenhamio* laudatam: ſicuti plura ad hanc rem conſpirantia ex ipſa *antiquitate* allegata ſunt à D. D. Præſide, in *Programmate* de *novo remedio antiphthiſico, equitatione*. Quâ de re tamen, uti pariter juſtò prolixioribus eſſe neque licet propemodum, neque placet; ita poſſet tamen fortaſſe optimo jure allegari inſignis ſpeciminis loco, conſtitutio glorioſi cujusdam Herois, qui ſub infirmiſſima ſua *phthiſico-hectica* conſtitutione vehementiâ tamen *equitationis venatoriæ*, non ſolùm vitam, ſed etiam valetudinem toleravit, imò ſufficientem *alacritatem*, non ſolùm ad *negotia*, ſed ipſas usque *expeditiones bellicas* ſuſcitavit, donec infortunato caſu cum equo, atque actuali gravi læſione, infelicior eventus ſucceſſit. Ubi, licet *curatio* plena minime ſecuta ſit, non tamen vel negganda vel negligenda, *Euphoria* in hoc genere ingens, & ab aliis adminiculis inſolita. Unde quidem hujus *ſpecialiſſimi* etiam Uſus adhuc magis excolendam efficaciam, meritò decenti induſtria commendamus.

XXXIII.

Neque verò aut minus nota eſt *à poſteriori*, aut conceptu *à priori* magis difficilis, energia illa, cujus ſolum *animadverſionem*, atque hinc etiam *adminiſtrationem* debitam fortè novum ſit poſitivè commendaviſſe; imò exegiſſe, motus localis *voluntarii*, pro minùs infelici uſu ipſius modò

do nominatæ *Chin-chinæ*. Certè inter exempla fatalis, audemus dicere cæcitatis, trivialis Practicæ Medicinæ, eximium locum tueri poteſt, *prætervisio*, quid à *promiſcuo uſu* Chin-chinæ, non ſolum varii, ſed paſſim ſumme ſontici, *novorum, gravium, pertinaciſſimorum*, imò vel poſt aliquam moram *irreparabilium* malorum ſucceſſuum periculi, paſſim partim ſtipet partim ſubſequatur. Res ipſa autem, ſi quantumcunque etiam advertatur animus, quamplurimum planè debet *duplici* illi circumſtantiæ; primo quando hic Cortex, patientibus exhibetur, minùs tempeſtivè; ubi *materiales* morbi cauſæ nondum ſublatæ ſint: *ſecundô*, quando citra hujus circumſtantiæ, hujus inquam *regiminis, ſubordinationem*, adhibetur; ut inquam patientes vel non posſint, vel non ſoleant, aut eò Medici præſcripto non impellantur, *motus locales voluntarios*, prudente moderamine in ſubſidium exercere. Unde quidem, in quibus ægris ad hujus *corticis* uſum devolutis, illa circumſtantia præſtò eſt, ut *agiliore*, imo *laborioſiore* vitæ genere utantur; illis commodè cedit hujus uſus: quibus autem contraria obtingit diſpoſitio aut obſervatio hujus ſubſidii, illis non ſolum *incommodè*, ſed paſſim etiam *malè*, cedit negotium.

XXXIV.

Ejusdem autem ordinis eſt omninò jam pridem notisſima illa Therapia per uſum *acidularum*; niſi quod paſſim vera dignitas hujus *circumſtantiæ* minime pro ſuo merito & vero pondere, *poſitivè* æſtimatur non ſolum, ſed omninò non planè demandatur & injungitur: ut, inquam, non ſolum *utilitas* ejus, ſed vera potius *neceſſitas*, pro *bono* effectu non ſolum obtinendo, ſed etiam *malo eventu evitando*, ſerio inculcaretur. Eſt nempe hæc utique in ore totius populi, *utilitas* motuum ſeu exercitationum ſub uſu *acidularum*; ut præcipuam *promptitudinem* æquè atque *magnitudinem* optati effectus, *alacriori* motuum exercitio adſignent. Vix autem promiſcue omnibus Medicis perſuaderi poteſt,

nedum

nedum ut monendum, quin injungendum, videatur, quod hæc energia ita sit *necessaria*, ut *omissio* ejus etiam *positivè nocere*, non, inquam, solum effectum irritum, sed planè *sinistrum*, post se trahere, valeat.

XXXV.

Absolvitur autem sine dubio simpliciter magis, *adstrictoriæ* Energiæ, quam ejusmodi remedia in *tonicam* subtilem partium fibrosarum stricturam concitant, tali per voluntariam agitationem *alteratione* atque *moderatione*, ut illæ quidem impressionem illam *strictoriam* (imprimis *internæ*,) non amittant: interim *humores* alacrius *impulsi* atque *transpulsi*, ab omni impeditiore successu sub illa *densatione meatuum*, ita vindicentur: quin potius hâc ipsa actuali vegetiore *pressione*, *impressione*, atque *transpressione*, per ita magis *firmatos* meatuum ductus, eo magis assequantur non solum sui *atritorium*, sed etiam *abstersorium* effectum.

XXXVI.

De usu motus voluntarii localis ad *attenuationem* sanguinis, per hujus auctiorem & fortiorem, tam *localem* quam *intestinum*, collisorium & attritorium motum, cum partim è *Physiologicis* constare possit, partim etiam jam superius ejus rei mentionem fecerimus, sufficere potest præsente loco, ut usus hujus veram *applicationem* propiùs designemus. Habet ille videlicet præcipuum locum in *sanguinis spissitudine* valde familiari, tam *sedentariæ* vitæ nimium indulgentibus, quam sub largiore ciborum assumtione nimis *parum bibentibus*: imò etiam, ad sensus molestam perceptionem, justo *frigidiore* loco habitantibus: aut specialissimè, *crassioris succi* cibis indulgentibus. Unde quidem reverà ipsa hæc talis motuum institutio, ab omnibus prudentibus Practicis maxime commendari solet, *hypochondriacis* & *spleneticis*, imò quibuslibet, in quibus hujusmodi *spissitudo* insignis, vel suspecta est, vel etiam ex evidentioribus documentis planè certior. Habet autem certe utique etiam

quolibet modo certiorem energiam, quam ulla *medicamenta*, imprimis *ſine* hujus motus debito *concurſu* adhibita; dum efficacia illa quæ *medicamentis* ita vulgò tribuitur, imprimis per *Salia volatilia*, reverà tota eſt exquiſitiſſime ἀμήχανος, utpotè contra craſſisſimum offendiculum, omnis *proportionis* defectum, graviſſime impingens: Sicùt *diaphoretica*, temerè concitando: *abſorbentia* longe certius atque verius *incraſſando*: alia verò *colliquatorio* veluti effectui vulgo aſſignata, vel in ipſa hujus veritate *deficiendo*, vel alienisſimas alias *commotiones* poſt ſe trahendo, nusquam vel ſatis proſunt, aut ſpei de illis conceptæ ſatisfaciunt: aut ſubinde vel ſaltem ſine damno, licentius data, decedunt. Cum ex adverſo *motus* hi & poſſint ſatis commode ad juſtum temperamentum reſtringi, & habeant ſub hoc etiam efficaciam certiſſimam; & prorſus omninò optimam: Sint autem eô ipſo reverà velut *in poteſtate*, ut videlicet ſecundum prudens arbitrium, in quantitate ita temperari posſint, uti tam quantitas *Objecti* poſtulare, quam etiam *virium* ratio permittere videtur. Ubi adhuc inſuper illa ſumma eſt hujus medii ad hos effectus prærogativa, ut cum qualicunque *moderamine* adminiſtratum, nunquam nimium facere posſit effectum; ſed ſemper amicisſimum potius ſit naturæ, quàm ullo modo inimicum, imò vel minus ſolum acceptum: Quod, citra nudas ſpeculationes, è ſolida experientiâ Practicâ, de ullis *medicamentis*, ad ipſum veritatis teſtimonium & ſuffragium, minime aſſeverare licet.

XXXVII.

Quemadmodum autem ita, etiam cujuslibet majoris *ſpisſitudinis* ſangvinis, promptior atque verior *attenuatio* per ſubſidium *motus localis*, facilè ut puto comprehendi poteſt; ita meretur etiam in hoc cenſu numerari intemperies illa ſangvinis, quæ vulgo *ſcorbutica* dicta, tam *à priori* quàm *poſteriori*, multum debet motus hujus partim *defectui*, partim *effectui*. Illud, dum *deſidia* inerti, ſub *victu* prætereà

craſ-

crasso, & *aëris humidi*, & intemperanti *caloris* & *frigoris* alternatione vario, *Scorbutus* ille famosus usitatissimè contrahitur. Fit hoc nempe quam maxime in *navigationibus*; Non tam solum *borealibus*, uti propemodum vulgatissima usitatæ, nudis speculationibus indulgentis, Theoriæ traditio fert: sed omninò etiam in *australibus*, uti non solùm itineraria, sed vivi testes, affatim indicant: Dum nempe non tam solùm *frigoris* illa *densatoria* Energia, quàm *desidis* etiam vitæ rationis inertia, ita hîc conspirant, ut satis perspectum sit ipsis sociis navalibus, quod quicunque muniis qualibuscunque nauticis, & imprimis *anthliæ* exercendæ, vacare non dubitant, ab hoc incommodo facilè liberi maneant. Interim confert utique etiam *à posteriori* hæc res longè plurimum, ad corrigendam etiam iterum intemperiem illam, ab hujusmodi qualibuscunque tandem sociis causis, earumque subordinationibus, contractam: ut, inquam, undecunque tandem natus *Scorbutus*, bono regimine *motuum voluntariorum*, efficaciùs corrigatur, quam quibuslibet *medicamentis* (exceptâ tamen jam contracta *actuali* corruptela ulteriori, v.g. *Gingivarum ulceratione*, imò etiam aliarum partium, &c.) Quæ res etiam illàm habet insignem utique considerationem practicam, ut quôvis modo meminerit Medicus, subsidium *localium motuum*, cum qualicunque alia medicatione, quantum usquam fieri potest, *conjunctum*, non plurimum solùm conferre, sed veriùs loquendo, plus omninò *præstare*, pro felici eventu, quam omnem alium speciosum apparatum: Sicuti etiam aliàs velut absolutè, quàm simplicissima remedia, huic affectui optima sentiuntur.

XXXVIII.

Neque vero etiam de *secretionibus* & *excretionibus* per hos motus promovendis, prolixius agere usquam necessarium judicamus; Bene verò *duo* solùm in hoc genere monita suppeditare, nempe, (1) ut illi, qui à valdè *mobili vitæ genere*, sub quo tum totius corporis, tum nominatim *pe-*

dum, *ſudationibus* adſueverunt, recedunt, prudenter circumſpiciant, ne *ſimul & ſemel* ad ſegne penitus *otium* tranſeuntes, incommoda inde reportent non exigua. (2) ne quisquam *regimen* ſimpliciter *ſudatorium*, per fortiores *motus* corporis benè abſolvi ſibi concipiat: cum *ſudor* qua talis, & *Medico* maximè ſenſu, decenter temperatus, nempe tam *quantitate*, quæ effluit, quàm *impulſu* fluendi ad bonum effectum commenſuratus, non alii magis rei, quam eximiæ *moderationi* rectè obſequatur: Sicut antè omnia exemplum ejus rei quàm maximè elucefcit in *acutis* affectibus; ubi ſub maxima *commotione* humorum locali, adeoque ipſo maxime Paroxyſmo *caloris*, imò *æſtus*, nullus unquam expectandus eſt, *utilis* imprimis & votis reſpondens, *ſudor*; ſed unicè, quando impetus hujus motus *intepeſcit*: & imprimis hoc tempore ipſe patiens ſimul, quantam poteſt *quietam continentiam* ſervat. Unde etiam aliàs motus voluntarii ad *ſudorem*, unicè optimi ſunt, *moderatisſimi*; nempe ad *madorem* potiùs blandum, ſed tantò *diutius*, evocandum inſervientes, quàm ullo *brevi* & *ſimultaneo* impetu, plus *commoventes* quam *promoventes*. Quorſum nempè omnino referendus eſt verus ſenſus etiam *oneris* ejus, quod divinitus homini impoſitum, è ſacris novimus, *in ſudore faciei ſuæ edendi panem ſuum!* Certè non de frivolo *impetu*, ſudorem evocaturo, loquens; ſed de *aſſiduitate* laborioſa: utique ſub *cultu ſterilioris terræ*, qui etiam ex ipsâ rei naturâ, *impetu* non bene abſolvitur. Ceterum *Medicus ſudor* ſemper intelligendus eſt, *commotione placidus*, *exitu* etiam inde non tam æquè ſimpliciter *fluidus*, quam magis *halituoſus*; Propterea tamen nequaquam etiam omnimodè *parcus*, ſed omnino *ſufficientem* quantitatem, *longitudine* ſufficientis *continuationis*, explens.

XXXIX.

Tantò magis autem quadrant ea, quæ præcedente §. 36. dè *attenuatoria* efficaciâ motuum *voluntariorum* diximus, ipſi etiam negotio plenæ *reſolutionis* ſangvinis *colliquatoriæ*.

Quâ

Quâ in re, certe ingens fundamentum veræ *Theoriæ pathologico-therapevticæ* positum existit; quod tamen in vulgaribus opinionibus alibi deficit, alibi positivis negationibus subruitur & evertitur, nusquam autem propemodum *connectendo*, inanibus contradictionibus ita implicatur, ut alibi negando, alibi verè ex improviso iterum supponendo, usitatam illam, semper contrarium volendi, & adeo etiam à seipso diffidendi, intemperantiam quidem sustentat, interim omnem usum doctrinæ perpetuo subvertit. Consistit autem hæc vera ratio horum usuum, imò antè omnia effectuum, in eo, quod (1) *Sangvis strictè* dictus, (nempe utique distingvendus, ab intempestivâ illa & ab omni simplicissimo sano intellectu alienissima confusione, cum *massâ humorum* in genere, seu *arterioso* atque *venoso* cramate, *seroso-lymphatico-sangvineæ* miscelæ, non *Physico*, sed *rustico* sensu sumptæ, non inquam *mixtionis*, sed solius confusaneæ qualiscunque *interagitationis* producto) Quod, inquam, hic *Sangvis* in ipsâ suâ *Mixtione* sensim *dissolvatur*. (2) hæc *dissolutio* ipsius *mixtionis* sangvinis, in *excrementitium serum*, fiat utique per *motum* sangvinis *progressivum* fundamentaliter; utpote verum magistrum *motus intestini* ordinarii, tàm simplicis quam etiam intendendi: (3) hujus autem *progressivi* motus sangvinis, & imprimis ad motûs intestini insigne incrementum *intendendi*, Magistrum esse motum *musculoso-porosarum* partium *voluntarium*, facilè sit agnoscere. (4) *artificiale* autem subsidium nullum unum suppetere, quo hæc *dissolutio* sangvinis in serum, *practicè veraciter*, citrà nudam gratuitam fictionem, effectu omni cassam, præstari possit: (5) sed verè nullum aliud huic fini suppetat præsidium præter solam *emissionem sinceram*: (6) nam *methodus diætetica*, per *famem*, in illis quibus hoc consilium quàm maxime conveniret, *politicè* imposssibilis communiter existit: (7) existente interim verâ & reali, communissimâ tali constitutione, quæ *abundantiam* sangvinis pro præcipuo sui fundamento *materiali* & fomite habens, nullâ aliâ verâ

arte, nedum hujusmodi *methodis* commodiore, corrigi potest: benè verò longè facilius per incondita talia *artificia* in multo deterius conjici.

XL.

Secundum has considerationes dilucescit utique facile, quid sentiendum sit de USU *motus* hujus *localis voluntarii*, etiam ad hunc effectum. Simul autem non indiget æque singulari speculatione *modus* etiam, seu *proportio* hujus motus, ad hunc effectum exequendum. Dum utique etiam simplici rationi obvium est, quod hujusmodi scopo equidem plurimum serviturus sit *fortior* motus, ad tolerantiam: simul verò etiam necessariò, non *brevi impetu* absolvendus, sed secundum mutuos respectus *tolerantiæ*, *continuandus*, imò *repetendus*. Tantò magis autem facile hinc comprehendi potest contrarium, quomodo nempe *neglectu* alacris motus, usu interim omninò alacri alimentorum, oneratio illa *superfluæ quantitatis* sangvinis, & per hanc *prægravatio virium* sangvinis *motricium*, *minor libertas* justi progressus, & hinc tum major *spisſitudo* sangvinis, tum *secretionum & excretionum* impeditior successus, nihil dubiis successibus consequi posſint. Adeò ut huic rei *duo* veluti theoremata commodè applicare liceat; Nempe (1) rationem etiam ita *physicam*, consentientem edicto illo *Paulino*: *Qui non laborat, ne etiam edat*: (2) observationem illam, nulla prolixa speculatione sed nudè ut historica collectione, innumerabilibus exemplis confirmandam: quod quidem illa maxima hominum pars, quæ *laboboriosis* motibus, *ordinatis*, addicta est, longè *paucisſimis & rarisſimis ægritudinibus* subjaceat: *Otiosa* verò, & quidem *pigra* atque *deses*, *ægra* maximè sit.

XLI.

Superest, ut de *regimine* motus hujusmodi, quo ad hos usus instrui posſit, adhuc aliqua determinemus. Uti verè *ars* minimè usquam impingit, quando *Naturam* presſis vestigiis sequitur; ita certè etiam in his negotiis, *mediocritatem*, &

mo-

moderatos in agendo ſucceſſus, non debet ſolùm ſequi & imitari, ſed non poteſt omninò, ſine certiore damno, negligere.

XLII.

Unde etiam motuum *voluntariorum* uſus, quanto magis *temperans*, *modeſtus*, *tranquillus*, *ordinatus*, (compenſante *longitudine* illud, quod impetu tentare non licet,) eò certiùs utiliſſimus ſit. Cum utique immoderatiore harum rerum exercitio facile damnum ipſum inducat, nedum ut eo ita nullus uſus præſtari poſſit. Deinde meretur tantò magis obſervari *moderamen* illud, ut motus tales, præſertim minimè *aſſvetis*, injungantur etiam *poſitivè*, cum maximâ modeſtia *inchoandi*, & providis *augmentis* magis magisque intendendi, toties quoties ſuſcipiuntur: Cum in hac re indies impingatur; ut *ſimul & ſemel* immodeſtè exagitato corpore, dum *anguſtiæ*, *æſtus*, *fatigatio*, & *ſuccedentes* uno vel altero die etiam durabiliores, quaſi *contuſorii dolores* certò ſuccedunt: perturbentur inde tantò magis ejusmodi patientes, ut damna potius ſibi eveniſſe, quam ullum uſum eventurum, pro certo habeant. Ita etiam commodi *temporis*, *tempeſtatis oppletionis* aut *inanitionis*, aliarum conſvetarum aut debitarum *evacuationum*, omninò hîc habenda eſt ratio. Circà *modum* autem *ſpecialiorem*, *deambulatio* in plano, greſſus *aſcenſorius* per acclive, *curſus* moderatus; *torni* uſus, *ſerræ* reciprocatio, *lignorum fiſſio*: antiquorum ſummorum virorum (*Quintii* & *Attilii Reguli* exemplo,) *agri cultura* propria manuali opera, durandis corporis & animi viribus, exercita: ad minimum autem *equitatio*, *vectura*, qui poſſunt commodè, ſed non ſimpliciter ut *commoditate*, uti: imò ipſa denique *navigatio*, de cujus commodis, in climate temperatiore, legenda eſt omni modo citato jam programmate *de novo remedio anti-phthiſico, equitatione*, allegata commendatio *Celſi libr. III. c.* 22. ubi de *phthiſi* agens, *navigationem* in hujus remedium laudans, peculiariter addit: *Si vera Phthiſis eſt, longa navi-*

ga-

gatione opus eſt, ideoque aptisſime Alexandriam ex Italia itur: quod *Plinius* diſertis verbis explicat, *libr. XXXI. c.* 6. inquiens: *Ægyptus non propter ſe petitur*, ſed propter *longinquitatem navigandi &c.* quæ pluribus dictum Programma exequitur. Conſentit autem imprimis quàm maximè *Sydenham* jam ſupra laudatus, quando, qui *vehementer* admodum *tuſſiunt*, hos maximè *diutius & longius equitationem* proſequi jubet: Ubi utique *tolerantiæ* prudenter habenda eſt ratio, ut omnia inſtruantur, prout ſucceſſivè *vires* ferunt. Ceterum & *equitatio* ad tolerantiam *ſuccuſſatoria*, & vectura minime ſimpliciter *commodiſſima*, ſed ipſa etiam *concuſſoria* moderate, commodiſſimis aliis præferendæ ſunt. Verbo, non adeo ſimplex omninò eſt hæc etiam res, quin *prudentiam* poſtulet, ad commodè regendum, ne quid nimis & intempeſtive; ſed omnino etiam ne quid fruſtrà, molliter, & inani magis ſimulacro, quàm decente efficacia, fiat, adeoque etiam juſtum effectum deinde deſtituens, uſui juſto atque vero detrahat: quem ſolum, & ſeriò commendamus.

S. D. G.

